

Vankka pihkalanäköinen taloushistoria

Erkki Pihkala: Suomalaiset maailmantaloudessa keski-ajalta EU-Suomeen. Tietoliipas 181. SKS 2001. 380 s. + liite 4 s.

■ Helsingin kauppakorkeakoulussa pitkään taloushistorian professorina vaikuttanut Erkki Pihkala on ottanut tehtäväkseen selvittää ja kuvata maamme kaupalliset suhteet muun maailman kanssa. Hänen tarkastelukohteenaan on nimenomaan historioitsijoiden Suomeksi mieltämä alue, eikä se, millainen Suomi tosiasiasa on eri aikoina ollut. Esipuheessaan kirjoittaja sanoo tarkoituksenaan olleen nimenomaan oppikirjamaisen esityksen. Tätä on pidettävä hatunoston arvoisena asiana; kovin harvassa uudet akateemisen tason historian oppikirjat ovat olleet.

Suomen ulkomaankaupan tarkastelu tuli uudelleen ajankohtaiseksi liittyttyämme ensin Euroopan Unioniin ja sitten rahaliittoon. Talouspoliittisen toimintaympäristön täydellinen muuttuminen herätti luonnollisesti monessa kysymyksen siitä, miten asiat olivat aikaisemmin. Pihkalan kirja on vastaus tähän ajankohtaiseen kysymykseen. Sen avulla on mahdollista selvittää itselleen, mitä EU ja eurot ovat muuttaneet taloussuhteissamme ulkomaiden kanssa ja mitä eivät.

Suomalaiset maailmantaloudessa otsikon alla tekijä käsittelee pääasiallisesti kahta teemaa, nimittäin Suomen ulkomaankauppaa ja rahaoloja Suomessa. Painotus on selvästi ja perustellusti edellisessä. Otsikkoon nostetut suomalaiset tarkoittaa tässä teoksessa ainoastaan Suomeksi mielletyltä alueelta käytyä kauppaa muun maailman kanssa. Kansallisuus ja etninen alkuperä kuuluvat muualla pohdittaviin seikkoihin. Pihkala poikkeaa pitkin matkaa selittämään maamme rahaoloja, osin täysin ulkomaankauppaan liittymättömitä osiltaan. Hän tuntee asiaa ja esittää rahaoloista kiinnostavia näkemyksiä, mutta kirjan kokonaisuus kärsii tästä.

Tarkastelujaksokseen kirjoittaja on valinnut hieman yleistäen edellisen vuosituhanen. Jos se käsitetään pitkäksi jaksoksi, voidaan Pihkalan aikajännettä pitää jopa monisatakertaisena yritysmaailman nykyisin mittapuuhin verrattuna. Käsitteilyjakson laajentaminen koko tunnettua suomalaisten historiaa ja sitäkin kaukaisempia aikoja koskevaksi vaikuttaa hyvin myönteiseltä valinnalta. Pitkä tarkastelujakso tarkoittaa tässä yhteydessä eri aikakausiin liittyvien asioiden tarkastelua peräkkäin kronologisessa järjestyksessä. Mitään todella pitkiä jaksoja koskevaa talouselämän analyysiä, jollaista muualla harjoitetaan ja josta väitellään ammattilaisten keskustelupalstoilla, Pihkala ei esitä. Eri ajanjaksojen painotukset tuntuvat sinänsä sopivilta, kun tarkastelu painottuu kahteen edelliseen vuosituuhin.

Talushistorioitsija Pihkalan

teosta historioitsija ja taloustieteilijä tulevat lukemaan eri tavalla. Arvioitavan kirjan perusteella kirjoittaja on helpompi mieltää historiaan suuntautuneena taloustieteilijänä kuin talouteen suuntautuneena historioitsijana. Toki Pihkalan ammatillinen tausta selittää tästä paljon: ydinosaamiseensa keskittyvässä Helsingin kaupakorkeakoulussa menneisyyksien ymmärtäminen niiden omilla ehdoilla on jätetty toisten huoleksi.

Aikaperiodin venyttäminen näin pitkäksi näkyy eri aikakausien tarkastelun painottamisessa ja myös sen syvyydessä. Pihkala on selvästi vahvemmillä, kun hän tarkastelee asioita autonomian ajan jälki-puoliskolla ja itsenäisessä Suomessa. Ruotsin vallan ajalta kirjoittajalle ominaiset terävät ja analyttiset huomiot jäävät selvästi harvinaisemmaksi kuin myöhempien vuosisatojen osuudessa. Tämä näkyy myös käytetyssä kirjallisuudessa, jota varsinkin varhaisempien vuosisatojen osalta on käytetty yhteiskuntatieteilijöille tyypillisesti valikoiden ja monesti toissijaiseen kirjallisuuteen keskittyen. Erityisesti ihmetyttää sekä Petri Karosen että Nils Fribergin keskeisten teosten puuttuminen kirjallisuusluettelosta. Ruotsin vallan aikaan kirjoittaja olisi muutoinkin voinut paneutua enemmän ja analyttisemmin. Kai voidaan olettaa, että vanhojen tulliasiakirjojen lähteeksi ilmoitetaan asianomainen arkisto eikä tullilaitoksen historia.

Kirja pohjautuu selvästi luentotyypiseen aineistoon, jota ei ole kaikin paikoin muokattu yhtenäiseksi. Esimerkik-

si joidenkin kirjallisuusviittauksien taakse kätkeytyviä julkaisuja on jokseenkin mahdotonta identifioida maallikon tiedoilla. Vakavampi asia on, jos sitä tarkastellaan yliopistolliselle oppikirjalle toivottavien ominaisuuksien kannalta, että teoksessa ei esitellä tutkimustilannetta. Luulisi, että Mickwitzin kirjalle *Finlands handel på Sverige* olisi löytynyt käyttöä, ainakin kirjallisuusvihjeenä.

Mitä lähemmäksi nykyaikaa kirjassa tullaan, sitä monipuolisemmin Suomen asemaa maailmantaloudessa käsitellään. Kirjoittaja pitäytyy pitkälti ulkomaankaupan selittämisessä kansakunnan tasolla. Ulkomaankaupan merkitystä tavallisen kuluttajan kannalta arvioidaan teoksessa ainoastaan satunnaisesti. Tämä näkyy esimerkiksi rajakaupan ymmärtämisenä vain Suomen ja Neuvostoliiton välisenä asiana. Pohjoisrajan erityiskysymyksiin ei ole riittänyt mielenkiintoa. Huomiotta ovat jääneet myös poikkinainti ja rasvamatkat Tornionjokilaaksossa sekä vuoden 1967 devalvoinnin jälkeiset filesvenssonit Etelä-Suomessa, puhumattakaan autonomian ajan laukkurysseistä.

Erkki Pihkalan teoksella on omat ansionsa. Sitä ei sovi kiistää, vaan häntä pitää myös kiittää. Parempi paneutuminen viimeistelyyn olisi kuitenkin parantanut lopputulosta. Jotkut luennoilla sallitut asiat eivät sovi kirjaan. Kuvalähteet olisi voitu ilmoittaa todellisina eikä mutkan kautta lainattuina. Sama koskee kirjallisuuden käyttöä. Hyvin usein on turvauduttu jopa kolmannen käden lähteisiin.

Suomalaiset maailmantalou-

dessa keskiajalta EU-Suomeen lupaa takakannessa olevansa ”samanaikaisesti yleissivistävä lukukirja, perusoppikirja ja hakuteos”. Ensimmäinen luonnehdinta kirjasta vastaa hyvin sen sisältöä. Erkki Pihkala todella osaa esittää maamme ulkomaankaupan vaiheita mielenkiintoisesti ja itsensä näköisesti. Hänellä on ollut rohkeutta julkaista ajallisesti kattava teos, joka käsittelee hänelle vieraampia ajanjaksoja. Perusoppikirjaksi kirja kaipaa parempaa strukturointia ja selityksiä tosiasioiden tueksi, ja enemmän historian näkemystä. Kirjassa on suomalaisiin oloihin hyvä hakemisto, mutta mikään Handwörterbuch Pihkalan kirja ei ole.

Muuten olen sitä mieltä, että Suomessa kaivataan enemmän isoista asioista kirjoitettavia pihkaloita.

Ilkka Nummela